

Bokor Csilla- Fábíán Gergely- Lanther Tünde:

Túl későn, túl keveset? – Hitelgarancia Magyarországon

A recesszió és a kilábalás éveiben a garanciaszervezetekkel szemben elvárható, hogy egyrészt növekvő aktivitással, lazább feltételekkel segítsék az egyébként korlátozottan hitelképes vállalkozások hitelhez jutását. Magyarországon a két meghatározó garanciaszervezet csak későn és a szükségesnél kisebb mértékben reagált a kihívásokra. Az utóbbi két évben ígéretes lépések történtek a rugalmasabb működés irányába; változatlanul fontos, hogy ezen lépések a gyakorlatban nagyobb aktivitáshoz vezessenek. Ehhez egyrészt proaktívabb hozzáállás szükséges, másrészt érdemes lehet újragondolni mind a részükre történő tőkeallokáció módját és mértékét, mind a jogszabályi tényezőket.

A garanciaszervezetek által nyújtott készfizető kezességvállalás rendkívül fontos szerepet tölt be a kis és középvállalkozások (KKV) banki forráshoz jutási lehetőségeiben. E szervezetek a pénzügyintézetek hitelezési kockázatának csökkentése, részbeni átvállalása révén elősegítik azon vállalkozások finanszírozását, amelyek alapvetően nem, vagy nem elegendő hitelbiztosítékként elfogadható fedezettel rendelkeznek, és így a bank kockázatvállalási döntése alapján nem tudnának működni, beruházásuk megvalósításához elegendő forráshoz jutni. Szerepük a válság alatt, illetve a válságból való kilábalás idején felértékelődik, mivel ekkor a vállalkozások forráshoz jutása halmozottan romlik, ami egyrészt a hitelképességük - és az azt nagymértékben meghatározó fedezeti értékek - csökkenésének, másrészt a bankok erőteljes kockázatkezelésének tudható be.

Hazánkban két garanciaszervezet fedi le lényegében a teljes piacot: a Garantiqa Hitelgarancia Zrt. (Garantiqa) 73 százalékos, illetve a - mezőgazdaságra, vidékfejlesztésre specializálódott - Agrár- Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány (AVHGA) 24 százalékos részesedéssel rendelkezik. Jelenleg mindkét garanciaszervezet az egyes KKV hitelek legfeljebb 80 százalékgig vállalhat készfizető kezességet (ami lényegében hitelgaranciát jelent), mely garanciáért közvetlenül a bankok, közvetve az adósok garanciadíjat fizetnek. Tipikusan állami viszontgarancia mellett nyújtanak hitelgaranciát, mely az általuk vállalt kezesség 85 százalékáig terjed. Az állam egyben felső határt szab az adott évi központi költségvetési törvényben az állami viszontgarancia mellett nyújtható állományok, illetve előirányzatban határozza meg a beváltás esetén lehívható állami viszontgarancia maximális összegét is. Arányaiban kevésbé jellemző a viszontgarancia nélküli kezességvállalás, mivel a bankok számára kevésbé vonzó a magasabb tőkekövetelmények következtében. Nemzetközi összehasonlításban az OECD adatai alapján megállapítható, hogy a hazai hitelgarancia támogatások gazdaságban betöltött szerepe jelentős, igaz ebben közre játszik az is, hogy bizonyos állami támogatású hitelprogramokhoz hitelgarancia is kapcsolódik.

ALACSONY AKTIVITÁS ÉS A SEBEK GYÓGYÍTÁSÁSA

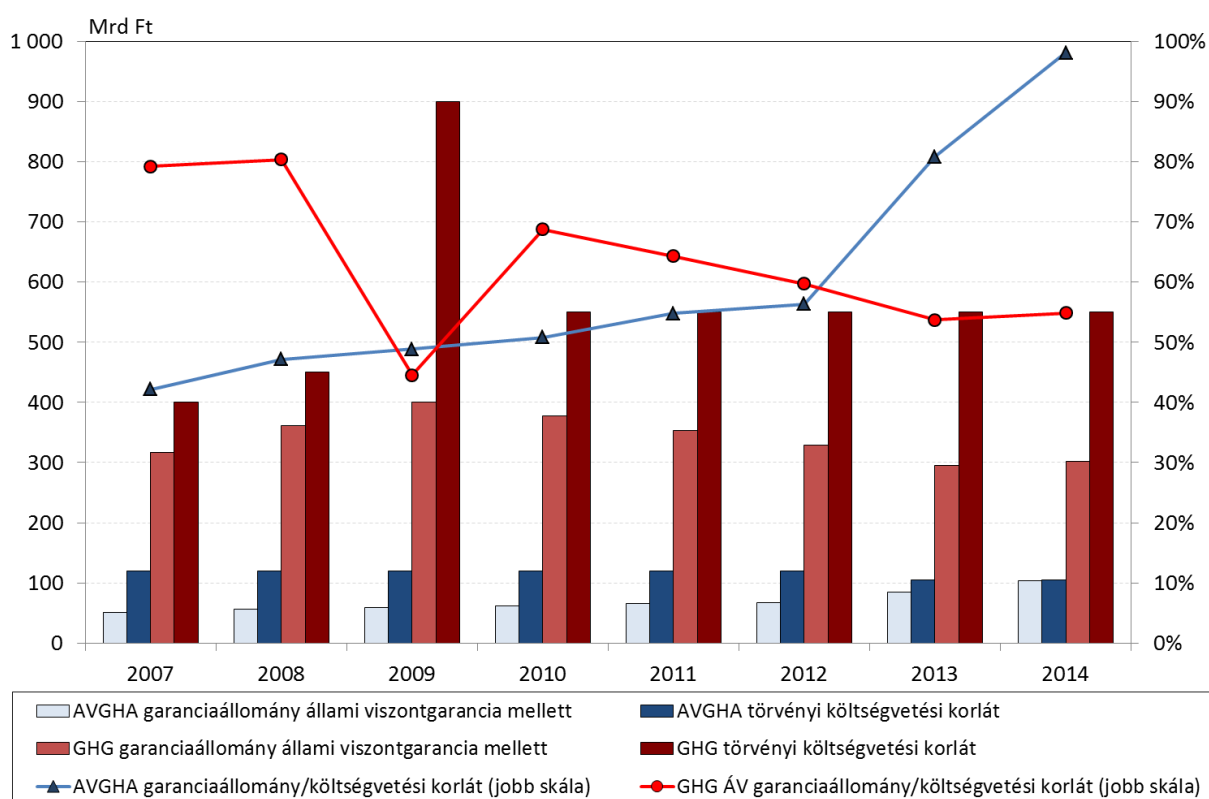
A hazai garanciaszervezetek 2008 utáni tevékenységét nézve felmerül a kérdés, hogy vajon túl későn, túl keveset tettek-e. Aktivitásuk bővülése ugyanis a gazdasági válság hatására kialakuló hitelezési visszaeséshez és a hitelkínálati problémák jelentkezéséhez viszonyítva nem a megfelelő ütemben és mértékben valóult meg.

Az AVHGA esetén bár látszik egy visszafogott növekedés, de garantált állománya alig több mint felét érte el az állam által megengedett korlátnak. Igazán 5 évvel a válság kitörése után, 2013-ban kezdett el érdemben bővülni, 2014 végére elérve az állami korlátot. Ekkor azonban már a Magyar Nemzeti Bank Növekedési Hitelprogramja is elindult, mely segítette a bővülési tendenciát. Emellett megkésve, de 2014-től már

saját kockázatra is vállal kezességet, mely egy fontos, előremutató intézkedés, mivel az agráriumra szigorúbb állami támogatás előírások vonatkoznak, ami korlátozza a viszontgaranciával támogatott hitelek volumenét.

Összességében mindez arra utal, hogy nem a kellő időben látta el feladatát, hiszen pont az lett volna az elvárás vele szemben, hogy a válság által előidézett hatásokra gyorsan, már annak kezdeti éveiben reagáljon, minél aktívabb legyen, és minél több kockázatot vállaljon. Emellett szembeűnő, hogy működése ebben az időszakban végig nyereséges volt, folyamatosan bővítve tőketartalékait, ami arra is engedhet következtetni, hogy a megelőző években nem vállalt elegendő kockázatot, és így a válság miatt megnövekedett nem teljesítő vállalati hitelek ellenére is csak kismértékben kellett felhasználnia tőkéjét a kezességek kifizetéséhez. Vagyis a hitelezésben tapasztalható visszaesés simításához csak korlátozottan volt képes hozzájárulni.

1. ábra: A garanciaállomány és a költségvetési korlát alakulása 2007-2014 között

Megjegyzés: Költségvetési korlát: állami viszontgarancia mellett vállalható készfizető kezesség költségvetési törvényben maximalizált állománya.

Forrás: AVGHA, Garantiqa (A 2014-es adatok nem auditált beszámoló alapján.)

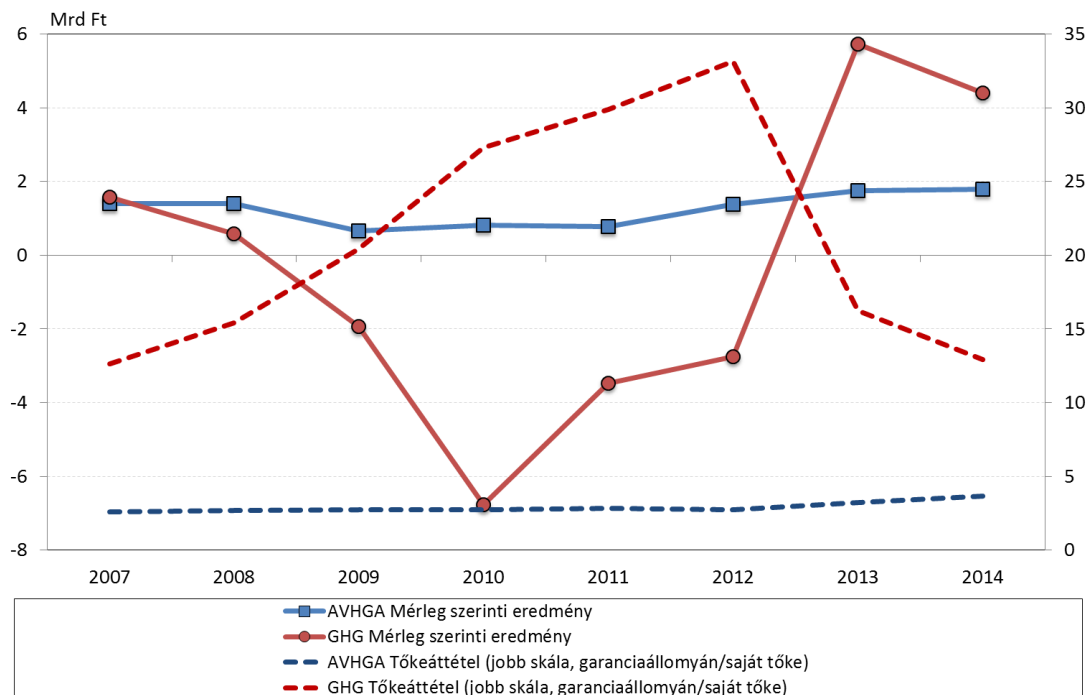
Ezzel szemben a Garantiqa erőteljes bővülésbe kezdett a válság kitörésekor, ennek a „fellángolásnak” azonban gyorsan vége szakadt. Az elszenvedett veszteségek ugyanis az intézmény tőkéjét jelentősen lecsökkentették, a garantált állomány pedig folyamatosan csökkent, 2014-ben a 2007-es szintre esett vissza. A gazdasági visszaesés időszakában a garanciaszervezetek funkciójából levezethető, természetes jelenség lenne a veszteségessé váló működés a megnövekvő kifizetések miatt, azonban a veszteségekben jelentős szerepet játszottak a saját kockázatra (azaz nem viszontgarancia mellett) - nem csak KKV-k irányába - vállalt ügyletek.

2010-2013 között ráadásul nemcsak a tőke hiánya szabott gátat a növekvő aktivitásnak, de – a bankoktól származó információk alapján – a korábban vállalt kezességek vonatkozásában is gyakran került sor a beváltási igények – adminisztratív, formai hiányosságokra való hivatkozással történő – visszautasítására. Jóllehet ez nem közvetlenül a garanciaszervezetnek róható fel, mivel saját maga is szigorú kincstári ellenőrzéssel szembesült az állami viszontgarancia érvényesítésekor, a sikertelen beváltások mégis csökkentették a bankok hajlandóságát az intézményi garancia igénybevételére, ami tovább rontotta a kevésbé hitelképes vállalkozások forráshoz való jutási esélyeit. A „gyógyulás” tehát pont a legkritikusabb években járt aktivitásuk visszafogásával. Fontos tanulság, hogy nem elég nagyobb kockázatot vállalni, hanem azt prudensen és a KKV szegmensre fókuszálva célszerű megtenni.

2013-ban végül 3 milliárd forint összegű tőkeemelést hajtottak végre a fenntartható működés érdekében. A tőkeemelés mellett nyereséget ért el ebben az évben (bár ez alapvetően az önkormányzati adósságkonszolidáció miatti céltartalék felszabadulásnak volt köszönhető), és 2014-ben már valamelyest az aktivitása is bővült. 2013-ban egyúttal sikerült a kincstárral egyeztetve úgy kialakítani a beváltások feltételrendszerét, hogy – prudens magatartás esetén – a bankoknak se kelljen a korábbihoz hasonló szintű beváltási kockázattal számolniuk.

Az elmúlt időszakban a garanciaszervezetek több olyan lépést is tettek, melyekkel a hitelkínálati korlátokat oldani és a gazdaságot élénkíteni tudták kontraciklikus viselkedésükön keresztül. Többek között csökkentették garanciavállalási díjaikat, lazítottak fedezeti és adósmínősítési követelményeiken, egyszerűbb és gyorsabb befogadási rendszert építettek ki. Ezek valóban hasznos, és a hitelintézetek által üdvözölt módosítások voltak, amelyek a jövőre nézve ígéretesek, és vélhetően nagymértékben segíthetik a kockázatosabb vállalkozások hiteléhez jutását. Sajnos a garantált állomány bővítéséhez hasonlóan ezen intézkedések is csak jókora késéssel valósultak meg, és pont azt igazolják, hogy korábban elmaradások voltak.

2. ábra: A garanciaszervezetek saját tőkéjének, garanciaállományának, és eredményének alakulása a 2007-2014-es időszakban

Forrás: AVGHA, Garantiqa (A 2014-es adatok nem auditált beszámoló alapján.)

KÉRDÉSEK A JÖVŐRE NÉZVE

A válságból való kilábalásnak még nincs vége, így a garanciaszervezetek aktivitásának további növekedése változatlanul kiemelten fontos a magyar gazdaság számára. Ehhez nemcsak a hatékonyság növekedése szükséges, hanem proaktív megközelítés a bankok és a vállalkozások irányába (e tekintetben is történtek kedvező lépések a közelmúltban). Megfontolásra érdemes kérdés, hogy megfelelő-e a mostani feladat- és tőkeallokáció a garanciaszervezetek között. Nevezetesen, jelenleg az AVHGA saját tőkéje 28 Mrd forintot tesz ki, szemben a Garantiqa 25 Mrd forintjával, miközben akár a garantált állományt, akár a költségvetési korlátokat nézzük, az AVGHA nagyságrendekkel kisebb szervezet. Ennek eredményeképpen alacsony, háromszoros tőkeáttételi mutatóval (garantált állomány/saját tőke) rendelkezik, szemben a Garantiqa tizenkétszeres tőkeáttételével, jelenlegi aktivitásához képest az AVHGA tehát látszólag túlzott mértékű tőkeállományt tart fenn. Olyan KKV hitelezési problémákkal küzdő országokban, mint Portugália, Olaszország vagy Spanyolország a hétszeres körüli, annál valamelyest magasabb tőkeáttétel a jellemző. Kivételt jelent Románia, ahol jóval alacsonyabb ugyan a tőkeáttétel, de ott a garanciaintézmények tőkeállománya relatíve négyszer nagyobb, mint Magyarországon.

Mindezek alapján a tőke összességében jó helyen van a garanciaszervezeteknél, azonban ennek felhasználása csak nagyobb aktivitás mellett tekinthető hatékonynak, amihez prudens, de nagyobb kockázati étvágy, illetve proaktív, átfogó, változást fogantató intézkedések szükségesek. Mindezt az NHP is erőteljesebben segíti, hiszen idén májustól a garancia díjat már nem kell beleszámolni a maximálisan adható 2,5 százalékos kamatládba. Emellett vizsgálandónak tartjuk a garanciaszervezetek közötti esetleges tőkeátcsoportosítás, illetve a költségvetési korlát átcsoportosítások lehetőségét a két intézmény között jelenleg fennálló jelentős tőkeáttételbeli különbségre tekintettel, annak kiegyenlítése ugyanis szélesebb körben segítheti a kevésbé hitelképes, intézményi garancia mellett hitelezhető vállalkozások forráshoz jutását.

„Szerkesztett formában megjelent a Privatbankar.hu oldalon 2015. június 12-én.”